PUTEREA LUCRULUI JUDECAT A HOTĂRÂRILOR ARBITRALE

Ion CARAMAN
CZU: 347.918 + 347.95 *Ion.caraman@ymail.com*

Apărarea drepturilor civile şi intereselor legitime ale cetățenilor şi organizațiilor se realizează, de regulă, de către organele jurisdicționale statale – instanțele de judecată [1]. Totodată, statul a prevăzut modalități alternative de soluționare a disputelor, în acest sens fiind puse la dispoziția persoanelor instituțiile medierii și arbitrajului.

Conform art. 2 din Legea cu privire la arbitraj nr. 23-XVI din 22.02.2008 [2], arbitrajul reprezintă o cale alternativă de soluționare a litigiilor atât de către arbitri numiți pentru fiecare caz aparte (arbitraj ad-hoc), cât şi de instituții permanente de arbitraj. Astfel, părțile în temeiul unui acord (clauză compromisorie şi compromis) pot remite spre soluționare în arbitraj toate litigiile sau o parte din litigii, care au apărut sau care ar putea să apară între ele ca rezultat al unui raport juridic contractual sau necontractual.

În literatura de specialitate, puterea lucrului judecat este definită ca fiind unul din principalele efecte ale hotărârii judecătorești, ceea ce presupune că o cerere nu poate fi judecată definitiv decât o singură dată, prezumându-se că soluția cuprinsă în hotărâre exprimă un adevăr și nu trebuie contrazisă de o altă hotărâre [3]. În prezentul articol, ne propunem să analizăm hotărârile instanței arbitrale din perspectiva efectului puterii lucrului judecat, în special, prin prisma caracterelor acesteia: exclusivitate, incontestabilitate, obligativitate, prejudicialitate și executorialitate.

Inițial, trebuie făcută o delimitare între hotărârea arbitrală națională și cea străină, or în cel de-al doilea caz, pentru a produce efecte pe teritoriul Republicii Moldova, hotărârea arbitrală străină urmează să parcurgă procedura exequatur-ului – procedură judiciară prin care instanța competentă a Republicii Moldova recunoaște efectele hotărârii străine pe teritoriul Republicii Moldova și încuviințează ca aceasta să fie executată [4].

Exclusivitatea hotărârii arbitrale face ca un nou litigiu între aceleași părți, pentru același obiect și aceeași cauză să nu mai fie cu putință. În acest sens, menționăm că existența unei hotărâri arbitrale constituie o premisă a dreptului la acțiune, existența acesteia presupunând imposibilitatea de a sesiza instanță de judecată cu o acțiune privind același litigiu, între aceleași părți, asupra aceluiași obiect și având aceleași temeiuri (art. 169 alin. (1) lit. d) și art. 265 lit. d) Cod de procedură civilă [5]). Totodată, este important de reținut că pentru a se constata imposibilitatea de a intenta procesul sau de a dispune încetarea acestuia, este necesar ca hotărârea arbitrală să devină obligatorie pentru părți.

Obligativitatea hotărârii arbitrale presupune că hotărârea este obligatorie pentru părți și produce efecte corespunzătoare numai între acestea și succesorii lor. Art. 33 alin. (1) din Legea cu privire la arbitraj prevede că hotărârea arbitrală este obligatorie, urmând să fie executată benevol, imediat sau în termenul indicat în ea, de partea împotriva căreia s-a pronunțat. Astfel, urmează a nu se confunda posibilitatea contestării hotărârii arbitrale în instanța de judecată cu momentul în care aceasta devine obligatorie. Așadar, din prevederile art. 33 din Legea cu privire la arbitraj, se va considera că hotărârea nu a devenit obligatorie doar în situația în care în hotărâre direct se indică un termen concret de executare și acest termen încă nu a survenit [6].

Incontestabilitatea hotărârii arbitrale presupune că aceasta nu mai poate fi contestată. Trebuie remarcat faptul că spre deosebire de hotărârile instanței de judecată, în privința hotărârilor arbitrale nu se exercită căi de atac. În Republica Moldova, există un „dublu" control judecătoresc în privința hotărârilor arbitrale. Astfel, acesta se poate realiza prin intermediul unei cereri de contestare care se poate solda cu desființarea hotărârii arbitrale, fie la etapa încuviințării executării silite a hotărârii arbitrale, când se poate refuza în eliberarea titlului executoriu. Legea cu privire la arbitraj prevede posibilitatea contestării hotărârilor arbitrale în instanța de judecată în termen de 3 luni din ziua primirii acesteia (art. 31 alin. (1)). Contestarea hotărârii arbitrale nu presupune rejudecarea fondului litigiului de către instanțele de judecată competente. La examinarea cererii de contestare a hotărârii arbitrale,

instanța de judecată va verifica existența sau inexistența temeiurilor de desființare prevăzute la art. 480 alin. (2) Cod de procedură civilă.

Prejudicialitatea ca aspect al puterii lucrului judecat presupune că elementele de fapt și de drept constatate de către instanță, nu pot fi apreciate în alt mod de alte instanțe și nu se cer a fi dovedite din nou, într-un alt proces la care participă aceleași persoane, în aceeași calitate. Legislația procesual-civilă recunoaște puterea și impactul pe care îl poate produce o hotărâre judecătorească în materia probațiunii. Astfel, art. 123 alin. (2) Cod de procedură Civilă prevede că nu se cer a fi dovedite din faptele constatate doar printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă. Prin urmare, constatăm că la judecarea unui alt litigiu între aceleași părți, instanța de judecată nu va ține cont de faptele constatate/ stabilite anterior de către instanța arbitrală. Putem conchide că hotărârea arbitrală nu produce niciun efect sub aspectul degrevării de probațiune.

Executorialitatea hotărârii arbitrale presupune că aceasta poate fi pusă în executare de către partea câștigătoare. Spre deosebire de hotărârea judecătorească, hotărârea arbitrală nu beneficiază de un caracter executoriu absolut. Corespunzător cu prevederile art. 33 din Legea cu privire la arbitraj, hotărârea arbitrală se execută benevol, în caz contrar, partea care a avut câștig de cauză poate solicita instanței de judecată eliberarea titlului executoriu pentru inițierea procedurii de executare silită a acesteia. După cum s-a menționat mai sus, instanța de judecată la etapa respectivă exercită un control judecătoresc. În situațiile când se solicită eliberarea titlului executoriu pentru hotărârea arbitrală, instanța de judecată va verifica existența sau lipsa temeiurilor de refuz în eliberarea titlului executoriu (prevăzute la art. 485 Cod de procedură civilă), care practic sunt similare celor pentru desființarea hotărârii arbitrale. În cazul unui eventual refuz în eliberarea titlului executoriu, în funcție de temeiul constatat, persoana se poate adresa din nou fie în arbitraj, fie în instanța de judecată.

În concluzie, putem constata că deși arbitrajul ca modalitate alternativă de soluționare a disputelor furnizează anumite avantaje: confidențialitate, costuri reduse, celeritate a procedurilor iar hotărârile instanței arbitrale pun la dispoziția persoanei anumite elemente ale puterii lucrului judecat, totuși hotărârea judecătorească irevocabilă

adoptată de către o instanță de judecată se bucură o mai mare siguranță, stabilitate și certitudine, or, pentru valorificarea pe deplin a efectului puterii lucrului judecat, nu sunt necesare parcurgerea a unora proceduri suplimentare.

Referințe:

1. *Manualului judecătorului pentru cauze civile.* Ediția II. Chișinău, 2013, p. 300.
2. Monitorul Oficial, nr.88-89 art.314 din 20.05.2008.
3. ROȘU, C., DĂNĂILĂ, L. *Drept procesual civil*. Ediția a 5-a. București: C.H. Beck, 2007, p. 279.
4. BELEI, E., ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială.* Chișinău, 2016, p. 374.
5. Legea nr. 225-XV din 30.05.2003, (în vigoare 12.06.2003). Republicat: *Monitorul Oficial al R. Moldova,* nr.285-294 art.436 din 03.08.2018.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 30.03.2015 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor legale la soluționarea unor chestiuni în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj, pct. 48.